

шахти після такої класифікації переводили з однієї групи в іншу. Деякі шахти, спочатку визнані безнадійними, потім починали успішно працювати. Були навіть випадки, коли шахти закривали, а потім виявлялося, що вони цілком дієздатні.

2. Для підвищення однозначності віднесення конкретної шахти до певної групи необхідні додаткові кількісні методи оцінки її стану й, насамперед, методи керування ресурсним потенціалом у процесі трансформації потужності підприємства.

3. Вибір варіантів оцінки за критерієм максимум видобутку при заданому ресурсному потенціалі або критерієм мінімум витрат на видобуток може бути наданий інвесторові. При цьому, східчає регулювання витрат ресурсів, по суті, адекватно оперативному управлінню в умовах змінного попиту на вугілля даної марки і якості.

Література

1. Украинские власти заявили о планах приватизации государственных шахт [Електроний ресурс] // Новая политика : интернет-журнал. – Режим доступу : <http://www.novopol.ru/ukrainskie-vlasti-zayavili-o-planah-privatizatsii-gos-text91224.html>.

2. Воспроизводство шахтного фонда и инвестиционные процессы в угольной промышленности Украины / [Г. Г. Пивняк, А. И. Амоша, Ю. П. Яценко и др.]. – К. : Наук. думка, 2004. – 311 с.

3. Амоша А. И. Системный анализ шахты как объекта инвестирования / Амоша А. И., Ильяшов М. А., Салли В. И. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 2002. – 68 с.

4. Вагонова А. Г. Взаимодействие природных и промышленных факторов в процессах воспроизводства мощности угольных шахт / Вагонова А. Г., Залознова Ю. С., Павленко И. И. – Донецк : ООО “Норд Компьютер”, 2004. – 196 с.

Надійшла 29.12.2010

УДК 658

Г. І. РЗАЄВ

Хмельницький національний університет

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПОБУДОВА СИСТЕМИ КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті обґрунтовано напрямки побудови системи критеріїв оцінки конкурентоспроможності машинобудівних підприємств, доведено необхідність та окреслено переваги їх використання в механізмі регулювання рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання галузі.

In article directions of construction of system of criteria of an estimation of competitiveness of the machine-building enterprises are proved, necessity is proved and managing of area is allocated advantages of their use in the mechanism of regulation of a level of competitiveness of subjects.

Ключові слова: рівень конкурентоспроможності підприємства, пропорції успішності діяльності підприємства, галузева безпека підприємства, балансова напруга, ефективність функціонування.

Постановка проблеми. Рівень розвитку конкурентційних відносин обумовлює та формує певні трансформаційні процеси, що характерні відповідним етапам становлення ринкових відносин в Україні. В свою чергу, кожному етапу розвитку економіки країни відповідає властиве йому конкурентне середовище, що формує умови для розвитку як окремих галузей, так і відповідних суб'єктів господарювання. Ефективне конкурентне середовище створює атмосферу, що сприяє стабільному функціонуванню підприємств, які мають певний рівень конкурентоспроможності та сприяє його зростанню. Конкурентоспроможність підприємств є своєрідним проявом результату конкурентційної боротьби окремих суб'єктів господарювання певної галузі за досягнення відповідних результатів та отримання певних наслідків діяльності.

Потреби економіки та умови господарювання, що склалися, вимагають розвитку та удосконалення певних понять і категорій відповідно до вимог часу. Однією із першочергових проблем є нерозробленість єдиного універсального підходу до поняття конкурентоспроможності промислових підприємств і відповідно відсутність вагомих критеріїв її оцінки. Зазначена проблема створює відповідні перешкоди у функціонуванні механізму оцінки та регулювання рівня конкурентоспроможності машинобудівних підприємств і потребує подальших досліджень, розробок, пропозицій, що відповідають потребам економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема оцінки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання приділяється значна увага зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як Портер М., Фатхутдінов Р.А., Ансофф И. Г., Азоев ГЛ., Пастернак-Таранушенко Г., Покропивний С.Ф., Мочерний С.В., Войнаренко М.П., Петрович Й.М., Кіт А.Ф., Лук'янова В.В., Косянчук Т.Ф., Майорова Н.І., Швид В.В. та ін. Вимоги часу потребують подальших досліджень у даному напрямку з урахуванням змін в економіці, трансформації умов господарювання та ін.

У попередніх статтях нами досліджено та опрацьовано наступне: визначено напрямки прояву впливу непередбачених наслідків конкурентційних відносин на активи підприємства та джерела його фінансування [1, с.57-61]; досліджено існуючі концептуальні підходи, течії та наукові думки щодо теоретико-концептуальних підходів стосовно оцінки конкурентоспроможності підприємства, згруповано їх у чотири напрями та визначено їх переваги та недоліки [2, с. 112-116]; вивчено існуючі показники оцінки конкурентоспроможності підприємств, та встановлено можливості їх використання у запропонованій нами концепції [3, с. 77-80]; зазначено ряд проблем не функціонування механізму оцінки та регулювання рівня конкурентоспроможності підприємств машинобудівної галузі, основною з яких є відсутність єдиного комплексного підходу щодо розуміння конкурентоспроможності підприємства та брак ґрунтовних критеріїв її оцінки [4, с. 239-243]; доведено необхідність дослідження конкурентоспроможності підприємств через рівень їх галузевої безпеки як однієї із важливих характеристик її оцінки [5, с. 67-77].

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування напрямів розробки доцільних критеріїв оцінки конкурентоспроможності підприємства та визначення відповідних показників, що їм відповідають. Мета статті досягається шляхом виконання наступних завдань: виявлення та дослідження напрямів прояву недобросовісної конкуренції, що впливають на рівень конкурентоспроможності підприємства та обумовлюють його; визначення показників фінансової звітності, що реагують на зміну конкурентоспроможності суб'єкта господарювання; обґрунтування напрямів розробки системи критеріїв оцінки конкурентоспроможності підприємства; дослідження значення системи критеріїв оцінки конкурентоспроможності підприємства на блоки механізму оцінки та регулювання конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поглиблене вивчення питань щодо управління майном підприємства зосередили нашу увагу на окремих об'єктах дослідження, що значною мірою знаходяться під впливом конкурентційних відносин. Як показує досвід, негативні наслідки конкурентційних відносин, в першу чергу, відобразяться на активах підприємства, його власному капіталі та зобов'язаннях. Відповідно до напрямків виникнення ризикових ситуацій, об'єктами їх прояву можуть бути: майно підприємства та джерела його фінансування. Відповідно до напрямків виникнення ризикових ситуацій, всі запобіжні заходи щодо мінімізації негативного впливу ризиків, безпосередньо пов'язані зі станом активів підприємства та джерелами їх формування. На нашу думку, є доцільним визначити основні напрямки дослідження щодо нівелювання негативного впливу конкурентційних відносин на стан суб'єкта господарювання та результати його діяльності. Як зазначалось вище негативні наслідки процесу монополізації відобразяться в першу чергу на активах підприємства та фінансових ресурсах, що їх формують. Відповідно до зазначених напрямів формування ризиків непередбачених наслідків конкурентційних відносин доцільно звернути увагу на такі вагомні питання: дослідження динаміки та структури майна підприємства за складовими; оцінка динаміки та структури джерел формування пасивів; оцінка забезпеченості майна підприємства власними та запозиченими коштами [1, с.60].

Дослідження динаміки та структури майна підприємства за складовими передбачає наступний перелік дій: оцінка динаміки, складу та структури необоротних активів; оцінка складу та структури оборотних активів; дослідження співвідношення оборотних та необоротних активів до загальної їх суми; діагностика ефективності використання активів підприємства та оцінка їх впливу на результати діяльності суб'єкта господарювання.

Оцінка динаміки та структури джерел формування пасивів передбачає такі напрями досліджень: оцінка динаміки, складу та структури власного капіталу; оцінка динаміки та структури запозичених фінансових ресурсів; оцінка структури зобов'язань з точки зору довгострокових та поточних; оцінка складу та структури джерел фінансування активів.

Оцінка забезпеченості майна підприємства власними та запозиченими коштами представлена такими напрямами: дослідження концентрації власного капіталу та оцінка фінансової залежності підприємства; оцінка маневреності власного капіталу; оцінка забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами; оцінка можливих комбінацій фінансування необоротних і оборотних активів [1, с.61].

Важливим етапом дослідження рівня конкурентоспроможності підприємства є оцінка темпів зростання активів підприємства, власного капіталу та зобов'язань, а також встановлення їх взаємозв'язку та взаємозалежності, що і є критерієм рівня балансової напруги, якому характерні відповідні пропорції успішності. Важливо зауважити, що є доцільним аналізувати рівень конкурентоспроможності не тільки на основі показників балансу підприємства, а і на основі показників звіту про фінансові результати. Системне дослідження показників фінансової звітності є вагомим складовою оцінки показників галузевої безпеки, що є складовою характеристикою рівня конкурентоспроможності підприємства. Значущим у дослідженні галузевої безпеки є не тільки оцінка та порівняння темпів зростання показників витрат, доходів і фінансових результатів, а і встановлення зв'язку їх із потенціалом підприємства. Актуальним при оцінці рівня конкурентоспроможності підприємства є вивчення показників ефективності функціонування підприємства, що забезпечується певним рівнем галузевої безпеки.

Як зазначалось у попередніх дослідженнях, основною проблемою, що ускладнює функціонування механізму регулювання конкурентоспроможності підприємств є відсутність єдиного концептуального

підходу до визначення конкурентоспроможності підприємства та відповідно єдиних обґрунтованих напрямів дослідження. На сучасному етапі формування та розвитку наукової думки, з обраної проблеми нами було визначено такі течії досліджень: оцінка конкурентоспроможності продукції, товарів, робіт, послуг; оцінка конкурентних переваг; оцінка ефективності діяльності суб'єкта господарювання; багатоаспектний підхід, що об'єднує різні підходи, але останні не пов'язані між собою єдиною методикою та єдиною системою показників. Зазначені напрями досліджень мають як позитивні характеристики так і недоліки, а саме: обмежений підхід до конкурентоспроможності підприємства, що базуються на окремих об'єктах дослідження, не пов'язаних між собою єдиною метою; відсутність єдиного системного підходу до конкурентоспроможності підприємства; відсутній зв'язок конкурентоспроможності підприємства з витратами, доходами, прибутками та його фінансовим станом; не визначено підходи щодо виходу через конкурентоспроможність підприємства на його фінансові результати за видами діяльності; не наголошено на тісному зв'язку та не виділено напрями взаємозалежності конкурентоспроможності підприємства з його економічною безпекою [4, с.240].

Проведені дослідження дали змогу зауважити, що на сучасному етапі формування концептуальних підходів щодо конкурентоспроможності підприємства існують різні підходи та течії, які представляють як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Запропоновані напрями, які не виключають, а лише доповнюють один одного, є цікавими, слухними, при чому окремі зазначені аспекти потребують подальшого опрацювання і можуть бути використані у майбутньому при вивченні проблем, пов'язаних з конкурентоспроможністю підприємства, при системному та комплексному підході на рівні суб'єктів господарювання.

Важливо зауважити, що в економічній літературі кількість запропонованих показників, відповідно до вказаних напрямів дослідження оцінки конкурентоспроможності не є постійною, вона значно розходиться, а саме: різними авторами за окремими критеріями пропонується неоднакова кількість показників. Так, Петрович Й.М., Кіт А.Ф. розглядають двадцять два показника; Косянчук Т.Ф. Лук'янова В.В., Майорова Н.І., Швид В.В. – тринадцять; Денисенко М.П., Гречан А.П., Шилова К.О., – двадцять один; Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. більше тридцяти та ін. У значній кількості авторів, а саме: Хрипач В.Я., Суша Г.З., Оноприенко Г.К., Покропивний С.Ф не представлено чіткий перелік показників, але вказані основні параметри, які можуть впливати на варіанти можливих комбінацій показників оцінки, залежно від об'єкта досліджень. Значним недоліком запропонованих показників за напрями оцінки є те, що вони досліджуються розрізнено і не існує тісного зв'язку між показниками за окремими критеріями. На нашу думку, не представляється можливим встановити єдиний комплексний підхід, який би системно об'єднував в собі, показники оцінки конкурентоспроможності підприємства за різними площинами досліджень [4, с.240-241].

Доцільно наголосити, що не завжди показники, що пропонуються представниками різних течій можуть бути критеріями оцінки конкурентоспроможності підприємства. Проведені нами дослідження дали змогу виділити напрямки формування певних критеріїв оцінки конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, що формуються за окремими показниками фінансової звітності, їх взаємозалежності та взаємозв'язку. Так основними напрями щодо окреслення критеріїв оцінки конкурентоспроможності є такі: дослідження рівня балансової напруги; визначення та оцінка характерних пропорцій успішності; визначення рівнів галузевої безпеки; розрахунок показників ефективності функціонування, що властиві відповідним рівням галузевої безпеки.

Висновки. Обґрунтування напрямків формування основних критеріїв щодо оцінки конкурентоспроможності підприємства дасть змогу підвищити та конкретизувати спроможність блоку інформаційного забезпечення, що є основою функціонування механізму оцінки та регулювання конкурентоспроможності підприємства; більш чітко визначити мету, завдання та функції зазначеного механізму; встановити та аргументувати завдання та функції блоків аналізу, моніторингу, менеджменту, що ґрунтуються на відповідному інформаційному забезпеченні за окресленими критеріями.

Функціонування блоків механізму оцінки та регулювання рівня конкурентоспроможності підприємства, що ґрунтуються на запропонованих критеріях оцінки, дасть змогу підвищити рівень аналітичної роботи; підняти якість моніторингу рівня конкурентоспроможності підприємства; підвищити ефективність його менеджменту; сприяти оптимізації рівнів конкурентоспроможності підприємств машинобудування.

Література

1. Рзаєв Г.І. Актуальні питання управління майном підприємства та джерелами його фінансування за умов непередбачених наслідків конкурентних відносин / Г.І. Рзаєв // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2008. – № 5. – Т. 2. – С. 57–61.
2. Рзаєв Г.І. Конкурентоспроможність підприємств: концептуальні підходи та напрямки досліджень / Г.І. Рзаєв // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – № 2. – С. 112–116.
3. Рзаєв Г.І. Показники оцінки конкурентоспроможності підприємств, їх переваги та недоліки / Г.І.

Рзаєв // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – № 2. – Т. 1, С. 77–80.

4. Рзаєв Г.І. Проблеми не функціонування механізму оцінки та регулювання конкурентоспроможності підприємств / Г.І. Рзаєв // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – №4. Том 2. – С. 239–243.

5. Рзаєв Г.І. Оцінка конкурентоспроможності підприємства в контексті його економічної безпеки / Г.І. Рзаєв // Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент». – 2010. – Вип. 7 (26). Ч. 3. С. 67–77.

6. Рзаєв Г.І. Механізм оцінки та регулювання конкурентоспроможності промислових підприємств: мета, завдання, складові / Г.І. Рзаєв // Вісник Хмельницького національного університету / Економічні науки. – 2010. – № 4. – Том 2, С. 220–223.

Надійшла 26.12.2010

УДК 331.101.3

М. І. ОВЧАРЕНКО
Сумський державний університет

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті досліджено та уточнено роль і місце корпоративної культури в процесі корпоративного управління вітчизняних підприємств. Висвітлено завдання корпоративної культури на етапах стратегічного управління.

The article explored and clarified the role and place of corporate culture in the process of corporate governance in the modern business environment. The tasks of corporate culture on the stages of strategic management.

Ключові слова: корпоративна культура, корпоративне управління, акціонерне товариство, власники, менеджмент.

Постановка проблеми. Сьогодні спостерігається процес глобалізації, який, з одного боку, задає могутній імпульс розвитку інтеграційної господарської діяльності на рівні суб'єктів господарювання, а з іншого – зростаючий рівень міжнародної конкуренції змушує суб'єктів господарювання шукати шляхи об'єднання потенціалів в боротьбі за виживання і ринкове співробітництво. Тенденції до інтернаціоналізації капіталопотоків та виробництва, лібералізації зовнішньої торгівлі, а також концентрації капіталів поставили корпоративну діяльність у епіцентр світового економічного розвитку. Відповідно до цього концепція корпоративного управління як сучасної цілісної системи взаємовідносин між акціонерами (власниками) корпорацій, їхніми менеджерами (виконавчими органами), кредиторами, найманими працівниками, державою та суспільством у цілому виникла і набула повсюдного розвитку. Практика показує, що корпоративні інтегровані структури є основою сучасної економіки. Створення великих високотехнологічних корпоративних структур має ряд досить важливих переваг у порівнянні з підприємствами малого і середнього бізнесу, відіграє значну роль у формуванні ефективної структури економіки України, посиленні економічної і науково-технічної інтеграції.

Великі корпорації сприяють стійкості економічного співробітництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, координації діяльності промислових структур за допомогою засобів внутрішньофірмового управління, що, у свою чергу, обумовлює актуальність дослідження механізму корпоративного управління та корпоративної культури як складового елемента в процесі корпоративного управління. Необхідність підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах та створення системи захисту прав акціонерів виникли одночасно з розповсюдженням акціонерних форм організації господарювання. Однак, проблема виявилася настільки важливою, що сьогодні її можна віднести до основних на шляху побудови в Україні ефективної економіки та благополуччя в соціальному плані суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. У сучасній вітчизняній економічній літературі широко висвітлюються проблеми корпоративного управління, розглядаються його моделі і методи, узагальнюється вітчизняний і зарубіжний досвід становлення й розвитку корпоративних відносин, розроблено загальні теоретичні основи формування механізму управління корпораціями. Результати фундаментальних досліджень проблем розвитку корпоративних відносин відображено в працях вітчизняних учених-економістів, зокрема С. Румянцевої, Г. Астапової, О. Амоші, М. Прокопенка, Є. Іванова та ін.

Що стосується дослідження значення корпоративної культури, то вітчизняна наука лише недавно розпочала вивчати роль корпоративної культури у тісному зв'язку з проблемами формування та розвитку корпоративного управління. Дослідженню цих питань присвячені публікації А. Воронкової, О. Грішної, І. Мажури, Т. Кицак, І. Петрової та ін. Проте, в наукових працях все ще немає однозначної думки щодо сутності корпоративної культури та механізмів її впливу на потенціал підприємства, його розвиток та використання.